

QK.257, 20

IV

Zc
1681

DIVINAS MATRIMONII ORIGINES

CONTRA
EIVSDEM CONTEMTORES

VINDICAT

VNAQVE

VIRO PLVRIMVM REVERENDO CLARISSIMO
ATQVE DOCTISSIMO

M. EPHRAIM GOTTHELF
KOECHLY

FIDELISSIMO MERITISSIMOQVE IN NOVA AD DRESDAM
VRBE VERBI DIVINI MINISTRO

AMICO ET FAVORI SVO QVAM MAXIME SVSPICIENDO

NVPTIAS

CVM VIRGINE NOBILISSIMA VIRTVTVMQVE ORNA-
MENTIS CONSPICVA

JOANNA CAROLINA

VIRI BEATE DEFVNCTI, NOBILISSIMI CLARISSIMI
ATQVE DOCTISSIMI

GEORGII ADAMI HERRMANNI

REIPVBLICE QVONDAM DRESDENSIS QVEM VOCANT POLIGRA-
PHI MERITISSIMI

FILIA TERTIO LOCO NATA

D. III. CALEND. MAII ANNO M DCC XLIII.

FAVSTIS OMNIBVS CELEBRANTI

EX AMICITIAE LEGE GRATVLATVR

SEQVE

EIVS FAVORI INPOSTERVM QVOQVE CONTINVANDO

COMMENDAT

M. CHRISTOPHORVS KRETZSCHMARVS
CRVCIANI CONR

DRESDAE & LIPSIAE,

Apud FRIDERICVM HEKEL, 1743.

TOTIVS OPVSCVLI CONSPECTVS.

§. 1. Occasio huius scriptionis. §. 2. Argumentum, quod pertractatur, nempe vindiciae Diuinae matrimonii originis contra sententiam, illud esse institutum humanum. §. 3. Ordinis est Deus amantissimus. §. 4. Varias eorum classes, qui Diuinam coniugii originem negarunt. §. 5. De Simone Mago, Saturnino Syro & Nicolaitis. §. 6. De Manichaeis. §. 7. De Tatiano & Encratitis. §. 8. De patribus, qui caelibatum matrimonio praetulerunt, ubi simul dicta Matth. XIX. 11. 12. & 1. Cor. VII. v. 7. 8. seqq. explicantur. §. 9. Sententia patrum Concilii Tridentini exponitur. §. 10. De Fanaticis & Eucharisticis matrimonium cavillantibus. §. 11. De iis qui tantum civilem illud esse contractum contendunt. §. 12. Primum argumentum pro Diuinis matrimonii originibus ex Genes. I. 27. 28. II. 18. 21. seqq. coll. cum Matth. XIX. v. 4. - 9. profertur. §. 13. In statu integritatis matrimonium est institutum, proinde perperam a lapsu desiuatur.	§. 14. In statu integro homini matrimonium ad fines obtinendos fuit bonum & vtile. §. 15. Ex prima institutione vxor marito est subiecta. §. 16. Ex eadem polygamia repudiatur. §. 17. Ex dictis allegatis tum diuortia non temere admittenda adstruitur, tum conscientiae matrimonium reicitur. §. 18. Secundum pro Diuinae matrimonii origine argumentum ex Leuit. XVIII. petitur. §. 19. Tertium a Diuina circa illud directione desumitur. §. 20. Quartum a comparatione vnionis mysticae cum matrimonio. §. 21. Quintum a principiis naturae institis. §. 22. Sexto additur tum Iudaeorum, tum gentium consensus. §. 23. Respondetur ad primum aduersarii argumentum, quia sententia nostra errori det ansam illud inter Sacramenta referendi. §. 24. Secundo loco Lutheri verba, dass der Ehestand ein weltlich Ding sey, vindicantur. §. 25. Tertio papatus reliquiae a coetu prioriori remouentur.

Tandem clausula & pia adduntur vota,

Vir plurimum Reuerende,

N sinu TECum, faustis hodie omnibus cum HER-
MANNIA TVA nuptias celebrante, gaudeo, quin
nimia elatus laetitia propemodum gestio. A
pueritia mihi non in Cruciano minus nostro,
quam in schola superiori, quae Lipsiae floret, in
dies arctior TECum intercessit amicitia, quae
tandem, Noua Vrbe nos, publicis pro virili in-
uigilantes muneribus, ac nos inuicem, ad opus a
Deo demandatum strenue peragendum, exstimu-
lantes, inter eodum continente parietes, in summam abiit ani-
morum coniunctionem, vt idem velle idemque nolle, quod aiunt,
varias munerum, verbi TIBI ministri, quod ornas, mihiq; scho-
lastici, molestias mirum in modum emollirent. Tantum enim
abest vt nonnullorum, qui sacris admoti muneribus, in puluere
desudantes scholastico, alto contemnunt supercilio, inconsideratam
approbaris arrogantiam, vt potius huic quoque muneri, quod te-
neros, quondam & coetui Christi propagando & Reipublicae suf-
fulciendae inferuituros, producit educatque furculos, nisi maiorem,
quam deprecantur ipsi, parem, tamen eximiae vtilitatis causa, cum
TVO, cui praees, statueris dignitatem laudemque. Quam ob
rem innumerabilia TVI in me fauoris testimonia per omne hoc
tempus, quo coniunctio inter nos existit, in lucem edita, verbis
describere haud valeo. Iniquus proinde forem in TE, nostram
que amicitiam, nisi TVA molestias parerent mihi incommoda

A

ma-

maiores omnino, quam quidem mea mihimet ipsi conciliant, TVIS-que gaudiis me mutuus associaret amor, vt ex his communem perciperem laetitiam. Sed ita animato esse non sufficit mihi, nisi quoque publicos sinceri in TE animi testes producam, quorum partes in se praesens scriptionis genus, quamuis leue, TVOque conspectu fere indignum in se suscipere atque explere est iussum. TE serena id excepturum esse fronte, quaeque minus ardent, arctis temporum limitibus, quibus teneor circumscriptus, beneuole condonaturum, dubito nullus. Qvare, quid alii dicant, minus sum sollicitus: TIBI enim soli, TVISque gaudiis est destinatum, ideoque susceptum, vt quaecumque arcti amicitiae vinculi, quod nos continet, publice exstet monumentum.

§. 2.

Haud ita pridem cum exantlatis delassatus laboribus, virium leuamen in euolvendis, more mihi recepto, libellis quaerem, inopinato in viri CL. lucubrationes, quibus beati patris labores continuare constituit, sub titulo: *Fortsetzung des Staats: Cabinets, Erste Sammlung*, incidebam. Vix legendo exsariari poteram, quia multa ibi, haud ex triuio petita, sed studiose conquisita eleganterque dicta deprehendebam. At non minor animum occupabat dolor, videntis, varia in hoc libro contineri, principiis religionis nostrae, ex sacra scriptura luculenter comprobatae, ac institutis aduersa paternis. Heus! exclamabam: Annon hoc, quo viuimus, tempore, aliter fieri potest, quam vt viri eleganter docti infestis doctrinae nostrae sententiis sibi nomen parere quaerant? Certe & vir iste celeberrimus pressa a parente meritissimo vestigia in nonnullis deseruit, castra, nescio cuius, forsan C. L. THOMASII, ex cuius loquitur ore, nimis studiose sectatus. Non vacat in omnia, quae tum notabam, excurrere, sed tantum in praesentia ad Cap. VIII. Membr. II. quod a p. 272. seqq. de CONIVGIO agit, prouocabo. Nemo facile, cui doctrina nostra, ex sacra scriptura desumpta, ac in symbolis ecclesiae nostrae, luculenter declarata, est curae cordique, aequo feret animo, virum clarissimum matrimonii vinculum tantum pro instituto vendidisse humano, §.

huius mundi opificium sunt homines: Quare & istis egregium ordinem sapientissimus praescripsit rerum architectus, quem testantur tres status, quos vocant, hierarchici. Imperantium ordinem a Deo habere originem, disertis adfirmat verbis Paulus Rom. XIII. 1. 2. vbi non solum τὰς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένας εἶναι, potestates s. magistratus a Deo ordinatas esse contendit, sed & hunc ordinem Θεῷ διαταγὴν, s. Dei ordinationem appellat. cf. Proverb. VIII. 15. 16. Ordinem docentium s. verbi ministrorum a Deo esse institutum, sacrae dubitare nos non sinunt paginae, v. 1. Cor. XII. v. 28 vbi ὁ Θεός, Deus dicitur θείδαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποστόλους, προφῆτας, διδασκάλους κ. τ. λ. posuisse in ecclesia Apostolos, Prophetas & Doctores &c. cf. Act. XX. 28. Ephes. IV. 11. 12. Statum oeconomicum, quem dicunt, inprimisque praecipuam huius partem, matrimonio videlicet confriCTORUM ordinem Dei sanctissimi esse opus, quae in sequentibus dicuntur, comprobabunt. Serio itaque Deus, ordinis cupidissimus voluit, vt inter homines omnia fiant ἐυχημένως καὶ κατὰ τάξιν, decenter & secundum ordinem, 1. Cor. XIV. 40. Omnis vero ἀταξίας Auctor, genius ille malus, vt ordinem a Deo factum disturbaret, omnem mouit lapidem. Quare semper, qui vnumquemque ordinem, a Deo institutorum, impugnant, ex Orco emitt. In praesentia tantum ad ANABAPTISTAS & WEIGELIANOS prouocabo, qui imperantium ordinem quouis modo cupiuerunt sublatum. cf. B. GUSTAV. GE. ZELTNERI Breuiarium Controv. cum Enthuf. & Fanatic. p. 419. seqq. Quantum semper extiterit numerus hostium, verbi ministerio infectorum, & docendi munus cuius vindicare annitentium, idem concinne ostendit ZELTNERVS l. c. p. 408. seqq. Nec defuerunt tandem, qui de Oeconomico statu & inprimis de coniugio male & peruerse sentirent, istud non solum carnis opus & institutum humanum, cui τὸ Θεῖον plane desit, sed & a daemone malo ortum proclamantes; de quibus vltimum a nobis recensitis, nunc paucis concisilisque verbis erit agendum.

§. 4.

Diuinam matrimonii originem illi negarunt omnes, qui aut pla-

plane promiscuum bellisque receptum sexus sequioris defende-
runt vsum, vagae, cui succubuerunt ipsi, effrenes libidinis testes;
aut vitam matrimonio victorum impuram, turpem & Christiani-
simo sanctitatisque studio aduersam proclamarunt, cf. JOS. BING-
HAM in *Originibus s. Antiqu. Eccles.* Vol. IX. l. XXII. c. I. p. 265. sq.
Quibus frigidam suffuderunt, & adhuc suffundunt, qui caelibat-
um matrimonio praeferunt per cuniculos huius sanctitatem sub-
ruentes. Quorsum & illi pertinent, qui quouis modo de matrimo-
nii dignitate detrahunt, istud inter humana referentes instituta,
aut inane illud matrimonium, cui conscientiae nomen, at falso,
quia conscientiae quam maxime refragatur, tribuunt, aequae esse
licitum, quam initum rite matrimonium, contententes. cf. M.
GODOFR. BAVERI *Schedialma de Matrimonii Sanctitate, ab haereticis veteribus, patribus quibusdam, Pontificiis Fanaticis ac No-
uaturientibus iniuria lacesita*, Lips. 1736. excusum.

§. 5.

Coetus Seruatori optimo sacratum cum adhuc infantiam age-
ret, pessimae notae homines exoriebantur, qui vagam & promi-
scuam libidinem non suo solum exemplo commendabant, sed &
eandem disertis suis edocebant verbis, institutum esse Diuinum
matrimonii vinculum plane immemores. Quod si enim hoc per-
pendissent, legemque de matrimonio rite in eundo omnibus a Deo
esse praescriptam reputassent, sceleribus dictis se immergere ab-
horruissent. Pertinent huc testibus historiae sacrae monumentis
SIMON ille, Magus cognomine dictus, SATVRNINVS Syrus atque
NICOLAITAE. cf. BINGHAM l. c. §. 1. & 2. p. 265. seqq. Quod
ad primum attinet, neque ei controuersiae me immiscebo, vtrum
duplex sit statuendus Simon, vnus, quem LVCAS Act. VIII. 9.-18.
deferibit, alter GNOSTICORVM parens; quam primum inuenit
opinionem CAMPEGIVS VITRINGA *Obseru.* S. I. V. c. XII. §. 9.
p. 159. variorum ex doctissimis viris assensum adeptus: neque
inquiram, vtrum potius gentium, quam Christianorum castris sit
accensendus, adeoque ex haereticorum catalogo expungendus.
Vtramque quaestionem solide excussit magnus Helmstadiensium

Theologus IO. LAVR. MOSHEMIVS in *Diff. de Vno Simone Magico ad Act. VIII. v. 9. -18.* Helmst. 1734. ventilata. Mihi annotasse iufficiat, veterum multos eum foedarum, quas diximus, libidinum coarguisse, IRENAEVM videlicet, AVGVSTINVM, EVSEBIVM, EPIPHANIVM, THEODORETVM aliosque. v. FRIDER. SPANHEMIVS in *Hist. Eccles. N. T. p. 32.* & qui fufius huius SIMONIS doctrinas euoluit C. L. JAC. BRVCKERVS in *Hist. Critica Philosophiae T. II. Per. II. P. I. l. II. c. I. §. 8. p. 667. seqq.* Eiusdem furfuris homo fuit SATVRNILVS seu SATVRNINVS Syrus, vtpote qui ex SIMONIS schola prodiisse dicitur, peior fere improbo magistro discipulus. Iste praeter alias, quas fouit, doctrinas matrimonium a Satana deriuauit, foedis voluptatibus carnis cum suis penitus immerfus. Testatur id EPIPHANIVS Haeref. XXXIII. §. II. his vsus verbis. *Τὸ γαυεῖν, καὶ τὸ γενῶν ὁ αὐτὸς ἀγῶν ἐκ τῆ Σατανᾶ ὑπάρχειν λέγει, Vxores ducere, liberosque progignere ab Satana esse circulator idem pronunciat.* Idem de eo testantur AVGVSTINVS, IRENAEVS, THEODORETVS aliique. cf. BINGHAM l. c. §. 2. p. 267. Quid ex NICOLAITIS, Apoc. II. 6. 14. 15. commemoratis dicam, vtrum ex haereticorum numero sint delendi, quae sententia C. VITRINGAE, aliisque & imprimis accurato quondam Wittebergensium Theologo B. JO. GVIL. JANO in *Dissert. de NICOLAITIS ex Haereticorum catalogo expungendis*, Witteb. 1723. habita, placuit; an haud infimus iis in eodem locus sit assignandus, quam opinionem defendit C. L. JO. LAVR. MOSHEMIVS in *Demonstratione Sectae Nicolaitarum aduersus doctissimos eius oppugnatores in Bibl. Bremens. Class. I. Fasc. IV. No. I. p. 381. seqq.* legenda, nec non in compendio in *Institut. Hist. Christianae. P. I. Sec. I. P. II. c. V. §. 17. 18. p. 128. seqq.* anceps haereo, ita tamen vt ad MOSHEMII sententiam amplectendam me fatear proniorem. Sed istud quicquid est, in praesentia annotare placet, veterum plerosque eos sprete matrimonii vagarumque libidinum accusasse. Ita IRENAEVS l. II. *aduersus Haereses c. 27.* de iis: *Nicolaitae magistrum habent Nicolaum vnum ex septem, qui primi ad Diaconiam ab Apostolis*

or.

ordinati sunt: qui indiscrete viuunt. Plenissime autem per Joannis Apocalypsin manifestantur, qui sint, nullam differentiam esse, docentes, in moechando & idolothyton edere &c. Idem testantur TERVLLIANVS, EPIPHANIVS aliique. cf. BINGHAM l. c. §. 2. p. 267. seq. Quod si isti, quos nominavi, Diuinam matrimonii institutionem habuissent ante oculos atque perspectam, istud caste ac pudice spretis turpissimae fornicationis illecebris custodiissent. Sed annon istorum erroris fundamentum in iisdem quaerendum sit principiis, quae MANICHAEOS, de quibus statim in sequentibus dicendum erit, a veritatis via abduxerunt, aliis diiudicandum relinquo.

§. 6.

Nunc enim ad putidam hanc errantium, qui maxime hic in censum veniunt, progredior sentinam, nempe ad MANICHAEOS, foedissimam seculi III. sectam, quae, MANETE Persa duce, maximas in coetu Redemptori addicto dedit turbas. Matrimonio istos non Diuinam solum denegasse originem, sed illud etiam inter illicita & Christianismo aduersa retulisse, tum ex ipsorum principiis, tum ex disertis veterum constat testimoniis. Ex scholis philosophorum, maxime Orientis, haeretici isti turpem de duobus principiis bono & malo imberant doctrinam; Id quod B. JO. CHRISTPH. WOLFIVS in elegantissimo libello: *Manichaeismus ante Manichaeos, & in Christianismo Rediuius*, luculenter ostendit. Foeda itaque haec colluies cum malo Daemone humani corporis structuram, & imprimis generationis instrumenta adscriberet, non poterat non matrimonium improbare ac penitus reiicere. Turpissima sunt, quae AVGVSTINVS in libris *contra Faustum* & alibi iis tribuit, eos non tam vagum concubitum & fornicationem, quam legitimum matrimonium liberorumque generationem prohibuisse, adfirmans. At eorum tamen sententias emollire annititur doctissimus BEAVSOBRE in splendidissima *Historia Manichaeismi* T. II. l. VII. c. IV. p. 470. seqq. vtpote qui collatis tum scriptorum de iis inter se locis, tum ipsorum doctrinis contendit, AVGVSTINVM nimio abreptum zelo iis nonnulla,

la,

la, inprimis fornicationem & alia tribuisse, quae ipsi respuerint. Quamuis etenim MANICHAEI generatim matrimonium neque sanctam institutionem, neque honorabilem atque vtilem reputauerint, eos tamen vni discipulorum parti, quos *Auditores* & *Laios* vocauerint, illud permisisse, tanquam leuiorem in iis labem & maculam, quae sit toleranda, *Electis* vero *discipulis*, per quos *Clericos* intellexerint, hoc eos consilium, quod Euangelicum alias vocant, dedisse, vt penitus a matrimonio, tanquam ab opere carnis, & a malo originem trahente Daemone, abstinerent. Liceat hic C. L. Auctoris verba, quamuis longiora, ex §. 9. p. 482. repetere, quo melius de mente ipsius constet. Scribit vero sequentem in modum: *Il est certain, qu'ils ne pouvoient ni approuver le Mariage, ni le regarder comme vne Institution Sainre, honorable & vtile. Cela étoit directement contraire aux Hypothèses, que le Demon a construit le Corps Humain, & qu'il est l'Auteur des organes de la Génération; Qu'il s'est proposé par-là de perpétuer la Captivité des Ames, autant qu'il lui seroit possible. --- Mais comme le desir de s'unir est naturel & violent dans les deux Sexes, en sorte qu'il y a peu d'Ames assez fortes pour lui resister toujours, nos Herétiques permettoient le Mariage aux Laïques comme à des Foibles, dont il falloit tolerer l'imperfection; car s'ils auoient regardé le Mariage comme vn crime volontaire & inexcusable, ils n'auroient pu le permettre a personne. Ils distinguoient, comme on le fait encore dans certaines Communions Chrétiennes, entre les Préceptes absolument nécessaires, & les Conseils Euangeliques. Tous étoient obligez à l'observation des Preceptes, mais il n'y auoit que l'Ordre Sacerdotal, & que les Parfaits, qui s'engageassent à l'observation des Conseils. Ceux-ci ne se marioient point, parce que S. Paul auoit conseillé le Celibat, & que J. Christ auoit loué les Eunuques, qui se rendoient tels a cause du Royaume des Cieux, &c. Ex allegatis patet, haereticos istos matrimonii origines non ad sanctissimum Deum, sed ad malum principium nempe Daemonem retulisse, illud illicitum & Christiano indignum pronunciaisse, a liberorum generatione abhorruisse, & quae*

quae sunt reliqua. Ex impura hac scaturigine sequentium temporum haeretici hausērunt, & nescio, an limites transiliam, si adfirmem, omnes recentioris aevi cauillatores s. matrimonii contemptores pessimum hunc ducem MANETEM, vere insanum, sectari, eiusque vestigiis peruerse insistere.

§. 7.

Jam ante Manichaeos, nempe seculi post natum Christum II.^{di} tempore TATIANVS, ac egressi ex schola eius ENCRATITAE minus bene de matrimonio sentiebant. Quoniam nempe TATIANVS, falsis gentium doctrinis innutritus, materiam esse vitiosam, nec boni Daemonis opus existere, credebat, suis nuptiis, vino, carne & aliis, quae corporis vires adaugent ac suffulciunt, interdixit. Quare eos ENCRATITAS ab ἐγκρατῶν, continere, esse dictos, manifestum est. v. Summe Reuerendus MOSHEMIUS in *Institut. Hist. Christ. Antiqu.* Sec. II. P. III. c. 5. §. 10. p. 196. Eorum sententias de matrimonio EVSEBIUS in *Eccles. Hist.* I. IV. c. 29. nobis explicat, non suis, sed IRENAEI hisce vsus verbis: Ἀγαμίαν ἐκήρυξαν, ἀθετῶντες τὴν ἀρχαίαν πλάσιν τῆς Θεῆς, καὶ ἡρέμα κατηγοροῦντες τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ εἰς γένεσιν ἀνθρώπων πεποιμητός, Docuerunt, non contrabendum esse matrimonium: reprobantes scilicet primitiuum illud opificium Dei, & tacite accusantes Deum, qui masculum & foeminam condidit ad propagationem generis humani. Quibus verbis sequentia ex IRENAEI ore subiicit: Τὸν γάμον τε φθορὰν καὶ πορνείαν παραπλησίως μαρκίωι καὶ σατορένω ἀναγορεύσας, Matrimonium esse corruptionem ac stuprum cum Marcione & Saturnino asserens. Assentitur ei EPIPHANIVS, *Haeres. XLVII.* §. 1. scribens: Ἐγκρατῖται τὸν γάμον ἀποβάλλουσι, τὸ σατανᾶ φάσκοντες τῆτος εἶναι, Encratitae nuptias reiiciunt, Satanae opus eas esse dicentes. cf. BINGHAM I. c. §. 5. p. 274. Quibus e testimoniis patet, ENCRATITAS quidem eō dementiae non esse progressos, vt eorum, quos §. 5. nominavi, turpes de fornicatione, nuptiis honestis praeferenda, amplecterentur opiniones, sed MANICHAEIS tamen praeuluisse, proximeque ad eorum mentem, quam CL. BEAVSOBRE

nobis explicuit, accessisse, quemadmodum vtriusque partis errores ex venenato eodem fonte, nempe pessima de duobus principiis, bono & malo, doctrina promanasse credo. cf. de TATIANO B. WOLFIVS in *Manichaeismo ante Manichaeos* p. 210. seqq. Ex allegatis hisce exemplis patet foeda haereticorum de matrimonio sententia, Diuinis eius e diametro aduersa originibus. Possent equidem adhuc magnum errantium catalogum texere, & partim MARCIONITAS ex secundo, partim EVSTATHIANOS HIERACITASQUE ex tertio, partim PRISCILLIANISTAS ex quarto seculo, multosque alios, quos B. WOLFIVS l. c. p. 192. seqq. commemorat, recensere, sed nolo diutius allegandis haereticorum portentis immorari; Quemadmodum etiam MONTANISTARVM ac NOVATIANORVM aliorumque opinionem de nuptiis secundis allegare supersedeo. cf. interim BINGHAM l. c. §. 10. p. 279. seqq. Satis ex allegatis Diabolum Diuino huic instituto & palam & per cuniculos insidias struxisse, sibi que adeo eum, qui Deo competit sanctissimo, vindicasse honorem, elucefcit.

§. 8.

Sed & patres nonnulli ueteris ecclesiae, quorum sana de ceteris doctrina in dubium non fuit vocata, in Diuinam matrimonii originem, nescio qua infucatae sanctitatis specie abrepti, mirum in modum peccarunt. Partim enim ex sinistra verborum Matth. XIX. v. 11. 12. monitique Apostolici I. Cor. VII. v. 7. 8. seqq. (*) interpre-

(*) *ὡς ἐν παροῶν* liceat nonnulla de sensu istorum dictorum dicere, quia varii offendendi ansam inde sumserunt. Ad eosdem enim impiegit scopolos Vir quidam clarissimus, qui nobis Dissertationem de *Bonitate caelibatus* ad Matth. XIX. v. 11. 12. Dresdae 1738. typis exscriptam, dedit. Nam iste ingenti malorum, tum physicorum, tum moralium, tum ad Christianismum spectantium (& verorum & fictorum) coaceruato cumulo caelibatus mirum in modum laudauit, ut putarem, nunquam futurum esse, ut aut ipse, aut alius quicumque, tanta, quae excogitauit, matrimonii incommoda, rite perpendens, ad hoc vitae genus amplectendum permoueatur. At salua res est: Sunt enim mixta falsis vera, & sic plurima comparata, ut non medicorum solum, sed & omnium, quas vocant, facultatum filii vna cum quotidiana ipsi reclamant experientia. Sua omnino habet incommoda matrimonium; nec minora interdum caelibatus. *Vtium* maiora homini, tum in physicis, tum in civilibus, tum in

pretatione, partim ex falsa ac praeconcepra de quadam vitae Eremiticæ perfectione sententia caelibatum matrimonio praeferrebant. Quanto opere HIERONYMVS ex nimio erga vitam Eremiticam amore caelibatum seu omnimodam ab vxoribus abstinentiam in Epistolis suis & passim commendauerit, a multis dictum est. Certe, secundas nuptias Vatiniano prosecutus est odio, mulieribus, ad secunda redeuntibus vota, cum impuris non solum arcae Noæ animalibus, sed & cum suis ad vomitum regredientibus comparatis. v. eius *Epistol. ad Geront. libr. adv. Jovin.* & passim, & conf. GVIL. CAVE in *Histor. Litter. Vol. 1. p. n. 268.* Edit. Basil.

in sacris fruatur impedimenta matrimonium, quam saepissime caelibratus, nescio. Maneat itaque caelebs, cuiuscunque placet, & qui sufficienti continentiae dono est exornatus: Nec tamen sibi priores arroget partes, nec putet, se longe praestantiori aut beatorum vitae conditione uti, quam qua fruuntur illi, quibus hoc inire pactum placuit. Quam ob rem & ipsum Auctorem mentem iurasse, & in praesenti se temporarium modo habuisse continentiae votum, suo testari exemplo, audio. Interim optarem ego, ut vir clarissimus, cuius nomini lubens parco, quia eum ob varia suspicio ornamenta, nunquam istas in lucem dedisset plagulas, siue serio, siue iocandi causa (quanquam iocus de rebus Diuinis & in eruendo scripturae sensu procul inde se facesset!) scripras, quia sic aduersariis frigida suffunditur, Diuinæ institutioni sanctissime deuenerandæ, ac inprimis Dei optimi maximi verbis: **לֹא טוֹב לְבָרִי**

הָאָדָם לְבָרִי, non bonum, esse hominem solum, Genes. II. v. 18. aperte contradicatur. At quoniam caelibatus fautores *ψευδοεὐαγγελία* dictorum supra allegatorum nituntur, operæ pretium esse duco, paucis eorum ostendere sensum. Matth. XIX. v. 11. 12. responder optimus Seruator ad dubium a discipulis, qui verba eius de diuortio extra adulterium illicito, minus recte perceperant, formatum. Quia enim Seruator contenderat, matrimonii vinculum, quamuis maxima, siue ex hac, siue ex illa parte haberet incommoda, extra adulterii crimen, haud esse soluendum; discipuli exinde, caelibatum illi esse praefendum, sinistre colligebant. At Seruator regerit, non omnes hac continentiae pollere facultate, sed triplicis generis dari Eunuchos, qui cupiditatibus nuntium mittere valeant, quorum tertium occupant locum, *οἱ τῶν εὐσέχισαν ἑαυτῆς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν ἑρραῶν*, qui se ipsos castrarunt propter regnum caelorum. Per *Βασιλείαν τῶν ἑρραῶν*, regnum caelorum, non intelligi vitam aeternam, quasi caelibatu caste seruato, eadem possit acquiri, sed solennem Euangelii praedicationem. Noui Testamenti tempore, & inprimis sub eius initium, inter Iudaeos & gentes peragendam, ex Matth. III. v. 2. coll. c. XX. v. 1. seqq. manifeste elucescit. cf. THEOD. HACKSPANI *Notae Philol. Theol. ad h. l. P. III. p. 129.* Deinde per Eunuchos tertii generis intelligi tales, quorum exfectio constat

Basil. nuper edit. Sed metam transgressos esse, vt alios taceam, tum GREGORIVM NAZIANZENVM, tum ISIDORVM PELVSIOTAM, arbitror, quando ille Orat. XX. p. 358. his vtitur verbis: μέγας παρθενία καὶ ἀζυγία, καὶ τὸ μετ' ἀγγέλων τετάρχθαι, καὶ τῆς μοναδικῆς φύσεως, *Magna res est virginitas & caelibatus atque in angelorum naturaeque singularis ordine censerī.* Sic angelorum naturae caelibatum assimilat. Sed hoc ipsi parum est; ad ipsum, ex virgine natum, confugit Saluatorem, contendens, propterea hoc factum esse, vt caelibatum nobis commendaret. Sic enim pergit GREGORIVS: Ὅντιν' ἄρα εἶπεν, Χρ. 158, ὅς καὶ γεννηθῆναι θελήσας, διὰ τὰς γεννητὰς ἡμῶς, ἐκ παρθένης γεννᾶται, παρθενίαν νομοθετῶν, κ. τ. λ. *Vereor enim dice-*

stiat ἐν τῇ ἀπεκδύσει τὸ σώματος τῶν ἀμαρτιῶν τῆς σαρκὸς in exuto carnis peccatorum corpore Coloss. II. v. 11. ostendit CL. JAC. ELSNERVS in Obseru. S. in N. T. T. I. p. 88. & apposite in hanc rem allegat IULIANI locum Orat. V. p. 174. Ἀποκόψασθαι, ἔτι κατὰ τὸ σῶμα, κατὰ δὲ τὰς ψυχικὰς ἀλόγους ἐρωὰς καὶ κινήσεις, κ. τ. λ. *abscindere non quidem in corpore, verum inexperitibus rationis motibus atque desideriis.* cf. THEOPH. AMELIVS in der Erklärung der dunkelsten Schriftstellen N. T. T. I. p. 376. seqq. Faceret huc PHAVORINI deriuatio vocis εὐνυχίζεσθαι, ἀπὸ τῆς εὐνῆς & τῆς ἔχειν, seu lectum custodire, in quo peius Orientis populos Eunuchorum inprimis, consistebat officium, magis placeret. Conf. JO. CASP. SVICERVS in *Theaur. Ecclēs.* sub voce ΕΥΝΥΧΟΣ p. 1255. Quibus itaque suppositis talis emergit verborum sensus: Sunt nonnulli, siue sint matrimonii vinculo constricti, siue caelibem agant vitam, qui ope Spiritus S. suis mirum in modum renunciant cupiditatibus, suisque desideriis, vt eo melius Euangelii praedicationi, quae ipsis demandata est, inuigilare possint. At si virgeas, tantum de caelibatu & abstinentia a re vxoria haec verba esse exponenda, quia totus verborum nexus de matrimonio agat; Haud difficilem me tibi praebebo, si modo 1) verba: ὁ δυναμικὸς χωρεῖν, χωρεῖται, qui potest capere, capiat, non per mandatum, sed tantum permissionem, in libertate hominum, & inprimis Apostolorum, (de quibus maxime hoc loco est sermo) positam explices. Annon enim in plerisque linguis, saltem iis, quae innotescunt mihi, vsu receptum est, vt imperatiuus, & inprimis tertia eius persona, permissiue quam saepissime vsurpetur, atque pro tertia coniunctiui ponatur? E. gr. si quis Latine: qui vult abire, abito; aut Germanice: wer geben will, der gehe, diceret, quilibet quam facillime intelligeret, non tam mandatum hic dari, quam concessionem. In Graeca etiam hoc esse vsitatum lingua, vel praefens, si alia deficerent, exemplum indicaret. Ne-

dicere, Christi, qui cum propter nos genitos gignendus esset, ex virgine gignitur, virginitatem velut lata lege sanciens. Hic vero, nempe ISIDORVS, Epist. CXV. l. IV. ita: καλὸν μὲν ὁ γάμος, κάλλιον δὲ ἢ ἐγγράμματα, κάλλιστον δὲ ἢ παρθενία. Bonum quidem est coniugium sed praestantior est continentia, praestantissima vero virginitas. Quod si Diuinam ipsi institutionem ante oculos habuissent, cautius sane in caelibatu laudando, eumque matrimonio longe praeferebunt. Hocce enim errore, ex inconsiderantia admissio, violentis aduersariorum praeceptis, Clericatu, quem vocant, obseruandis, de perpetuo castitatis voto, i. e. ne, libidinum ignibus vel maxime inflammatis, matrimonium vnquam ineant, anam suppeditarunt.

§. 9.

Nemo enim ex scriptura N. T. exemplum proferet, per mandatum hominibus caelibatum esse iniunctum, si vel maxime continentiae dono gauderent. At vero & aliud succurrit exemplum ex I. Cor. VII. 15. *Ἐὶ δὲ ὁ ἀπίστος χωρίζεται, χωρίζεσθαι.* Si haec verba per mandatum exponeres, absonus euaderet sensus. Quare CLERICVS haec recte translulit: *Quod si infidelis discedit, discedat*; Et SEBAST. CASTELLIO: *Sin infidens diuortium facit, faciat.* Apollolus agit de matrimoniis mixtis, quando altera matrimonio constrictiorum pars Christum proficetur altera vero gentium superstitionibus est addicta. Hoc posito casu, inquit Apostolus, nemo viro ethnico potest prohibere, quo minus diuortium faciat. Sed parum refert, utrum faciat: Tu nihilo minus Christo fidelis maneat, etiamsi videas, propterea vinculum matrimonii dissolui. Si vult ille se separare, se separet. Nemo enim Christianorum hoc ei diuortio interdicens facultatem habet. Et sic etiam in Seruatoris verbis τὸ χωρίζω est capiendum, nempe permissiue, adeo, vt iste emergat sensus: Qui potest hoc capere, i. e. qui facultate a re vxoria abstinendi est praeditus, ille capiat, s. se abstineat, sed libere, non coacte: nullum enim ipsi datur mandatum. Viri itaque clarissimi cuius paulo ante mentionem feci, obseruatio, §. 14. p. 15. seq. data, leui & lubrico nititur fundamento, quando his vitur verbis: *Non audiendi sunt, qui Imperatium hoc loco non in praeeptionis, sed permissiois solum ac cohortationis potestate accipi, peruersè docent. Imperatium enim apud Graecos semper mandat, Optatium vero concedit. Quod enim Imperatium aliquando permittat, nemo, hoc ita esse, exemplo quodam firmo, multo minus ex Nouo Foedere sumto, probare poterit.* Sed en! ego firmo ex Nouo Foedere exemplo probauit, quod probandum fuit. Operae pretium me facturum esse haud arbitror, si ad profanos Graecorum scriptores excurrerem, ex quibus forsitan larga exemplorum copia esset colligenda. Potest tolerari sententia tua, si 2.) haec verba temporarium modo Apostolorum primorumque verbi ministrorum institutum indicare doceas, quorum

§. 9.

Nec minus CONCILII TRIDENTINI patres in Diuinam matrimonii institutionem, simulque huius auctorem sanctissimum, iniurios fuisse, res est expedita. Nam vna ex parte quidem, terribili anathemate in eos pronunciatō, qui suum denegant assensum, matrimonium inter Sacramenta, vere & proprie dicta, & a Christo instituta, referunt, v. Sessio XX. Can. I. At altera ex parte sub eodem anathematis fulmine caelibatū ei longe praeferunt, atque vt meliorem ac beatiorē vitae rationem suis commendant praedicantque. Ita enim patres l. c. Canon. X. fanciuerunt: *Siquis dixerit, statum coniugalem anteponendum esse statui virginittatis vel caelibatus, & non esse melius aut beatius, manere in virginittate aut caelibatu, quam iungi matrimonio, anathema sit.* Quare & antecedente Canone IX. omnibus, qui Clericorum matrimonium adfirmarent, eodem modo anathema dixerant. Quanto opere priuati ipsorum Doctores in hoc institutum a Deo factum, sint inuecti, dum matrimonio maximam adscripserunt impuritatem, ostendit B. NICOL. HYNIVS in *Pelle Ovina E. R. Detracta* p. 159. seqq. &

in

pars praecipua caelebs vivebat, vt ab omnibus matrimonii oneribus immunes, Apostolorum muneri eo melius commodiusque praesse possent, quod ab iis postulabat vt in omnem abirent mundum, nec loco quodam fixam tenerent sedem. Verba itaque SERVATORIS cum PAVLI consilio mihi conuenire videntur, qui I. Cor. VII. 8. 9. iis, qui dono pollerent continentiae, caelibatū suavit, sed hoc consilium esse temporarium v. 26. monet, hisce verbis: *νομίζω ἂν τὸ καλὸν ὑπάρχεν, διὰ τὴν ἐνεσῶσαν ἀνάγκην, Arbitror igitur, id bonum esse, propter instantes res aduersas.* Saenissimas persecutiones, quae Euangelii causa proxime erant subeundae, ante oculos habuit Apostolus. Quoniam itaque vinculo matrimonii alligatorum, adeoque familiam alentium calamitas, non poterat non esse saeuior, πρὸς τὸ αὐτῶν συμφέρον, ἔχ' ἵνα βεβῶχον αὐτοῖς ἐπιβῶλη, ad ipsorum stilitatem, non est laqueum ipsis iniiciat v. 35. videlicet, ἵνα μὴ θλίψιν τῇ σαρκὶ ἔχωσιν, οἱ τοῖστοι, ne humanae calamitates ipsis sint ferendae, v. 28. caelibatū ipsis suadet atque commendat. Sic neque ex istis, quae aduersariorum sunt palmaria, patet locis, caelibatū matrimonio esse praefereendum, multo minus ex aliis pro sententia, quam fouent, stabienda, aliquid poterunt exculpere. Conf. erudita B. JO. JOACH. ZENTGRAVII Diss. de *Consilio Evangelicis* ex I. Cor. VII. 35. Argentor. 1705. ventilata.

in *Apostasia E. R. p. m. 1045. seq.* Quomodo autem matrimonium possit esse Sacramentum, a Christo institutum, & tamen impuritatibus squalidum, ego non video. An, quaeso, etiam Sacramenta dantur impura? Et an Christus impurum quid, sanctitate illaesa, potuit instituere? Sic quod vna dederunt manu, eaque nimis larga, altera nobis rapiunt. Hanc vero ipsorum doctrinam omni ex parte eandem esse, quae fuit quondam MANICHAEORVM, facta, quod ad singula attinet momenta, comparatione, egregie ostendit CL. BEAVSOBRE l. c. §. 9. & 10. p. 483. seq.

§. 10.

Doctrinam de Diuinae matrimonii institutione pariter omnis generis FANATICI & ENTHUSIASTAE infringunt, utpote qui impuritatis labem eidem impingunt, malo Daemoni eius institutionem tribuunt, aut saltem ab Adami lapsu matrimonii vinculum derivant. Varias eorum calumnias in matrimonium dictas, collegit M. GOTTFR. BAVERVS in *Diff. c. de Matrimonii sanctitate p. 12. seqq.* Idem fere docent isti, quod spurcissimus quondam ADRIANVS BEVERLANDVS in pestilenti libello *de Peccato Originis* tradidit, utpote qui *usum coniugii homini integro interdictum fuisse, adeoque omni tempore malum, & nat' ἐξ αρχῆς peccatum esse, quin peccatum originale quod in posteros derivatur, esse generandi cupiditatem, impie statuit.* v. LEON. RYSENIVS in *Iusta Detestatione sceleratissimi libelli Adr. Beuerlandi de Peccato Originali &c.* Gorinch. 1680. in 12. edita, vbi p. 16. Beuerlandi doctrinas in compendium redegit. Annon, quaeso, haec WEIGELII doctrinae in *Postill. P. II. p. 287. P. III. p. 69.* ita scribentis: *Weiber nehmen, Kinder zeugen, ist adamisch, irrdisch und viehisch, quam maxime respondent? Vtrum Anglus ille Anonym. qui edidit: Matrimony: or good Advice, to the Ladies, to Kepp single,* ex eadem prodierit schola, nescio. Adminimum virginibus caelibatum non adeo ob varia matrimonii onera, inprimis rixarum frequentiam, sibi notam, commendasset, si Diuinae memor fuisset institutionis.

§. 11.

Eo quidem non progrediuntur impietatis, qui institutum esse hu-

humanum matrimonii sanctionem contendunt, quae CL. Auctoris nostri, de quo supra §. 2. nonnulla monuimus, est sententia, ut fornicationem eidem palam praeferant, aut ob foedam illud impuritatem auersentur. Interim tamen in sanctitatem huius instituti, eiusque Auctorem non minus peccant, cum opus denegent ipsi, quod diserte in sacra Scriptura, quod paulo post videbimus, sibi vindicat. Non itaque ab Auctore nostro, haec sententia est inventa, sed iam ante eum a Nouatoribus in lucem producta. Jam superiori saeculo haec controversia in Gallia fuit agitata inter IO. GARBAIS, doctorem Sorbonnicum, & IO. LAVNOIVM, quorum posterior, vir alias cordatus verique amantissimus, statuit matrimonium modo esse contractum ciuilem. Falso quidem: Sed GARBAIS rectius LAVNOIVM refutasset, si argumentis adstruxisset, matrimonium non posse esse contractum ciuilem, cum instituto & lege Diuina nitatur, si quidem ciuiliu contractuum fundamenta & normae sint leges ciuiles, quam matrimonium inter Sacramenta, ex doctrina coetui suo recepta, referendo, istud praestitit. v. B. ZACH. GRAPIVS in *Theologia recens controuersa*, P. IV. c. X. qu. VI. p. 12. seq. Eandem inflauit tibiam OBSERVATOR HALENSIS, qui T. X. Obseru. X. p. 232. seqq. quae agit de *propaganda vniendaque religione Christiana per societates matrimoniales* (labor perpetuis dignus tenebris), coniugium inter contractus tantum ciuiles retulit. Nam §. 5. p. 239. seqq. ad modum inuehitur in virum, aeterna dignum memoria, B. CARPZOVIUM in *Jurisprud. Eccles.* foedus matrimonii sanctissimum ob Dei auctoritatem & voluntatem compellantem, cum Auctor ipse tantum pro contractu ciuili illud habeat. Sed nisi quis Diuinam simul legem, ratione matrimonii latam, neget, contractus mere ciuilis nomen matrimonio non vindicabit.

§. 12.

Sed postquam eos, qui Diuinam matrimonii originem negant, aut saltem reddunt dubiam, vidimus, nunc ad confirmandam nostram de Diuina matrimonii institutione sententiam accingimur. Primum vero pro confirmanda sententia nostra, idque pal-

palmarium desumitur argumentum ex Genes. II. v. 18. 21. seqq. coll. cum Genes. I. v. 27. 28. & Matth. XIX. v. 4. - 9. Haec sacri codicis loca sole meridiano sunt clariora, luculentumque de Diuina matrimonii institutione perhibent testimonium, vt talpa foret caecior, qui eandem ex iis non cognosceret. Quemadmodum enim allegata Geneseos loca, Diuinam eiusdem institutionem in statu integritatis latis superque confirmant, ita summam huius institutionis auctoritatem ad omnia se tempora tum V. tum N. T. extendere, ex allegatis Christi apud Matthaicum verbis apparet. Habemus itaque Deum matrimonii auctorem, qui non de condenda solum Adamo socia consilium capit, quia istud matrimonii vinculum homini vtile futurum esse, cognoscit, sociamque hanc ex costa Adami re ipsa format, sed illam quoque ad Adamum paranympsi sanctissimi instar adducit, leges hunc ordini conformes & viles praescribit, atque recens nuptis benedicit. Ergo Deus sapientissimus est ille qui hunc ordinem instituit ipse. v. in haec loca praeter Theologorum Systemata, B. CHRISTOPH. SONNTAGII Diff. *Sanctio connubialis Paradisiaca* ex Genes. II. 24. Altd. 1696. publice ventilata; M. GEORG. FRIDER. HEVPELII Diff. *de Somno Adami diuinitus immisso*, ex Genes. II. v. 21. Argent. 1700. B. SEB. SCHMIDII *Colleg. Publ. Prius* p. 267. seqq. Sed liceat tamen in praesenti potiora, quae in his latent scripturae dictis, momenta, adhuc paucis in sequentibus considerare:

§. 13.

1.) Obseruandum est, matrimonium adeo in statu integritatis a Deo fuisse institutum, & nequaquam a lapsu hominis deriuandum esse. Quamobrem, quando nonnulli somniant, Adamum iam tum ad lapsum fuisse pronum, cum matrimonium instituere-tur, cuius rei testis sit somnus, ex virium debilitate ipsi immis-sus (quod ideo docent vt matrimonium inter lapsus humani ef-fectus referre possint), merito cum B. BVDDEO in *Hist. Eccles.* V. T. P. I. Sect. I. §. 29. not. * p. 82. has earum nugae repudia-mus. Nam Deus de socia Adamo danda, iam ante ceperat con-

C

filium

filium v. 18. Genes. II. quam obdormiscebat Adamus, & somnus ipsi propterea immittebatur, vt Deus ex costa, e corpore eius extracta, Euam conderet.

§. 14.

2.) In statu quoque integritatis matrimonium homini bonum & vtile, & ad fines, quos sibi prae-fixos habebat, impetrandos, accommodatum, Numen sapientissimum esse arbitratum, exinde colligimus. Fines autem isti sunt, *primum* humani generis propagatio ex Genes. I. v. 28. *deinde* mutuum auxilium Genes. II. v. 18. quibus post lapsum accessit *tertius*, nempe libidinis extinctio ex 1. Cor. VII. v. 2. vtpote quae maiorem huic foederi indidit necessitatem, quoniam teste Apostolo *nubere potius est, quam vri*. Nescio autem, quare vir CL. cum quo nobis in praesentia negotium est, tam operose allaborauerit ostendere §. 3. p. 274. liberorum generationem non esse primarium matrimonii finem, sed mutuum amorem, cum tamen Deus Genes. I. v. 28. vbi Moses connubii vinculum ex ore Dei generatim describit, inprimis ad hunc respexerit finem, & is naturae sit conuenientissimus, quanquam alter, mutuum nempe auxilium, aequè hoc ingressis pactum ex Diuina intentione Genes. II. 18. debeat esse commendatissimus. Auctor mutuam, quam crepat, amicitiam, aut de libidinis intelligit expletione; Sic pertinent, quae dixit, ad finem a nobis tertio positum loco, eumque post hominis lapsum, vt aiunt, accessorium: Aut de mutuo ea vult intellecta auxilio, quod sibi invicem praestent matrimonio iuncti; Sed tum ex re ipsa patet, secundum hunc esse finem, quia est propter alium. Amicitiae vinculum contrahunt foedus hoc ingredientibus, vt liberos procreent; mutuumque sibi praestant auxilium, quia vtriusque est ad liberorum & familiae concurrere sustentationem. Primus proinde matrimonii, finis est manetque liberorum procreatio. Quantum vero huiusmodi, hoc ideo ab Auctore est prolatum, vt eo melius, suae de conscientiae matrimonio inferuiret sententiae, aliaque falsa in sequentibus posset adstruere. v. paulo post §. 15. obseruationem 3. Inaequalium nuptias, quod argumentum vrget vir CL. §. 3. p. 274. Theologi nostri quam maxime dissuadent,

in

in primis cum sciant, quam rarissime eas ex amore iniri, sed foedus hoc iungentium intentiones ad quaestum, aut alia, in matrimonii foedere pangendo repudianda, spectare, & cum praeterea ipsos experientia doceat, concordiam inter eiusmodi inaequales vix vquam inueniendam. Interim cum nullo prohibendi iure, neque ex Diuina, neque ex ciuili polleant lege, eas tolerare coguntur nuptias, hocque inprimis ideo, quia, etsi primus cesset finis, secundus tamen adesse potest. Ceterum cf. CL. IO. GOTTFR. MOERLINI *Diff. de Connubiis Inaequalium ex Principiis Philosophicis & ex Antiquitatibus* Lips 1721. proposita; Pariter Illustris Jenensium JCtus D. JO. GEORG. ESTOR in *Diff. Vestigia Juris Germanici in iure Canonico & quidem Cap. IX. de Sponsalibus, de odio in matrimonia inaequalia &c.* Jenae 1740. ventilata, qui c. V. varia de eiusmodi exhibet matrimoniis; Addantur etiam, quae CL. Auctores NOV. ANTIQVORVM 1739. P. III. p. 279. seqq. ex PETR. FRID. GAEYERI libello: *Bierrechtsches Ehe-Schäglein* de inaequalium matrimonio referunt. Vt paucis me expediam: Inaequalium matrimonia, quae Theologis nostris inuitis, ac summo dissuadentibus opere, rarius iunguntur, non possunt eorum de matrimonii fine infringere sententiam, in quo praeunte scriptura constituendo, non ad id quod rarius, sed quod ordinarie fit, respiciunt.

§. 15.

3.) Ex dictis supra allatis moneo, quando Deus dicatur Adamo vxorem dedisse auxiliatricem, quam etiam non ex capite, sed costa, de media corporis Adamitici parte desumpta, formauerit, ipsum vxorem admonere voluisse, vt ad mariti nutum parata esse debeat, cum caput ipsius existat maritus. Ergo etiam in statu innocentiae quaedam vxoris subiectio ex Dei intentione obtinuit, quamuis non coacta, sed spontanea, & cum suauissimo amoris vsu coniuncta. Lapsus vero hominum cum omnia disturbaret, contrariamque ac peruersam homini attraheret voluntatem, praeuidebat Deus, fore, vt vxor hanc subterfugere quaereret subiectionem. Hinc eo seuerius eandem post lapsum vxori praecipiebat Deus, Genes. III. v. 16. Sic

ex prima quoque institutione vxoris caput est maritus, teste Paulo, 1. Cor. XI. 3. κεφαλή δὲ γυναῖκος ὡς ἀνὴρ, vxoris caput est maritus; In primis attendi merentur, quae subiungit Apostolus v. 8. 9. ὁ γὰρ ἔστιν ἀνὴρ ἡ κεφαλή τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἡ κεφαλή ἐξ αὐτοῦ. καὶ ὡς ἐκκλησία ἀνὴρ διατηρεῖ τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ἡ κεφαλή διὰ τὸν ἀνδρα. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Quae verba egregie illustrant ea, quae a sapientissimo matrimonii Auctore sunt dicta: Dabo ipsi auxiliatricem, recteque addit HENR. HAMMONDVS in Paraphrasi: *argumentum, ex quo liquet, mulierem esse viro inferiorem.* Haec res adeo rationi & naturae iuri non est contraria, vt potius eo confirmetur. Nam etiam natura, ordinis amantissima, suader, vt in societate hac, etsi parua, maritus praesit rebus agendis, vxor vero se arbitrio eius submittat, quamuis violenta cesset coactio, nec seruile statuendum sit imperium. Ignoro proinde quare Auctor CL. pluribus verbis §. 4. 5. 6. p. 274. seqq. omne imperium marito, saltem in statu innocentiae denegarit. Forsan hoc ideo est factum, quia mutuum amorem primarium matrimonii esse finem credidit. At si mutuum retinisset auxilium, quod nos scripturae sacrae verbis confirmauimus, forsan sententia ex scriptura a nostratibus defensa, ipsi non displicuisset. Mutuam amicitiam in matrimonio viuentibus quilibet, qui humanitatem consulit, quam maxime suadebit; & quemadmodum mutuus amor animos iungit, hasque contrahit societates, saltem contrahere debet, sic ex eo mutuum promanare auxilium statuet, si consentiente voluntate, nec coacte hoc auxilium sit exhibendum: Nec tamen concedendum est, mutuum hunc amorem primarium esse finem matrimonii, quod paulo ante confirmauimus.

§. 16.

4.) Istud addo, quando Deus vnum tantummodo condiderit virum, vnamque foeminam, ac istud par inter se coniunctum esse voluerit, ex Genes. I. v. 27. c. II. v. 18. 22. maxime v. 24. coll. Matth. XIX. v. 4. 5. & 1. Cor. VII. v. 4. exinde elucescere, inter duos

duos tantum ex Diuina intentione matrimonium sanciri. Maxime a Seruatore repetita ex loco Geneseos allegato verba: ἕσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μιαν, erunt duo in vnam carnem, firmum mihi pro adstruenda sententia suppeditant argumentum. Et si enim οἱ δύο non κατὰ τὸ ἕνδον in fontibus Genes. II. v. 24. existunt, sed tantum haec: אָחַד לְבָשָׂר אֶחָד erunt in carnem vnam, leguntur, tamen κατὰ τὴν διόνοιαν in his latent. Nam duos considerat Deus homines, marem & foeminam, & de iis dixerat: Erunt in carnem vnam. Hoc sane idem est, quam si discrete dixisset: Hi duo erunt in carnem vnam. Quare etiam optimus Seruator ex versione LXX. quae ratione sensus haec verba addidit, eadem retinuit, adeo ut nunc pari ratione quam reliqua, in fontibus Hebraicis exstantia, Diuinam obtineant auctoritatem. Recte B. SONNTAGIUS in Diff. alleg. Memoriali I. §. 4. p. 5. scribit: *Christus, dum in N. T. illa versionis verba approbat, eadem omnino canonizat, ut adeo non amplius versionis alicuius Biblicae verba, sed potius scripturae Canonicae pars in illo Matthaei textu & loco debeant existimari.* cf. B. WOLFIVS in *Curis Critic.* ad h. l. Nec est, quod excipias, quia non plures extiterint homines, quam duo, Deum duos tantum coniunxisse, & de duobus sermonem fecisse: Nam obseruandum est 1.) haec verba vim legis habere, in perpetuum valiturae. Quod si itaque polygamiam admisisset Deus, vel vilo indicio hoc indicasset, saltem eo loco, vbi prima matrimonii describitur institutio. 2.) Christum haec verba innumerabili hominum existente copia in Nouo T. repetisse, notandum est, & tamen duorum tantum ad matrimonium facere mentionem spectantium. Sed piget in hac controuersia, adeo trita, & innumeris eruditorum scriptis explora atque repudiata, plura proferre. Istud tantum minor, CL. Auctorem nostrum, puridam atque turpem hanc de polygamia in scriptura nupiam prohibita sententiam, denuo §. 8. seq. p. 276. in lucem protraxisse. Si vnam B. WERNSDORFII Diff. *Summa sanae doctrinae de polygamia* Witteb. 1716. editam (*) euolu-

(*) Addatur B. IO. MYSAEI Diff. *Quaestio controuersa: An coniugium primacum eius in istis*

uere ipsi placeret, forsân aliter sentiret. Exempla polygamiae, quam Deus ob *πληροκαρδία* in V. T. aequè ac diuortium, ob causas saepius leuiores factum, (de quo paulo post) tolerauit, nil ipsius adiunant sententiam. Multo minus illud Pauli dictum, I. Tim. III. v. 2. vbi episcopus iubetur esse *μίας γυναίκας ἀνής*, vnius uxoris maritus, eius opinioni fauet. Nequaquam enim ex hoc loco potest probari, polygamiam primis fuisse receptam Christianis, quae de re silent vniuersae antiquitatis monimenta, nec Christianorum calumniatores hanc tacuissent rem, cum de ceteris omnia corraserint, atque nefanda in Christianorum contumeliam finxerint. Varias fateor dicti huius factas esse interpretationes. Fuerunt enim, qui successiua, seu priori vita defuncta vxore, Episcopo interdicti polygamia crediderint; quare secundas eorum damnarunt nuptias. Fuerunt, qui priori repudiata vxore, quod tum adeo inter Iudaeos & gentes etiam leuioribus de causis, erat vsitatum, quamdiu vitam degeret illa, altero episcopum prohiberi matrimonio, contenderint, quae doctissimi Angli, HENRICI HAMMONDI ad h. l. est obseruatio. Proset etiam istud moneri, *ἕς, μία, ἐν*, indefinite esse positum, quo significato innumeris fere locis occurrit, e. gr. *ἕς γραμματεὺς* Matth. VIII. 19. *ἕς ἐν τῷ ὄχλῳ*, &c. Sed quia episcopo caelibatu non absolute interdicitur, quamuis variae muneris rationes suadeant ipsi, vt hoc contrahere vinculum haud cesset, praestat, vt dicamus, simultaneam, quam vocant, ipsi prohiberi polygamiam. Haec tum inter Iudaeos, tum inter gentes quam maxime vlu erat recepta, quanquam adeo aliquot gentium leges eam non concederent. Quare, cum episcopus suo aliis exemplo praelucere teneatur, inprimis ab hoc crimine abesse iubetur. Patet hoc exinde, quia eodem loco alia vitae praeccepta allegat Apostolus, quae aequè ab omnibus sunt obseruanda Christianis, sed tamen episcopo, qui suo etiam exemplo alios docere de-

institutione salua inter plures quam duos esse possit? qua cum primis loca Matth. XIX. 5. 9. I. Cor. VII. 4. a commentis Theophili Alethaei quibus in suo discursu politico de polygamia, illorum sensum genuinum peruertere laborant, vindicantur, Jenae 1696. typis exscripta.

debet, inprimis conueniunt. cf. Summe Reuerendi JO. GEORG. WALCHII Dissert. de Episcopo vnus vxoris viro ad h. l. Jenae. 1733. ventilata.

§. 17.

5.) Tandem istud ex dictis allegatis colligo, quando Deus (***) Genes II. v. 24. addit, maritum parentes derelicturum, (יְעוֹב־אִישׁ) suaeque adhaesurum esse vxori (קַרְבָּנָה) his verbis improbari a) faciliorem, illam matrimonium dissoluendi, etiam leuiores ob causas, rationem Iudaei & gentibus olim receptam. Quare minus apposite Auctor noster CL. §. 12. p. 281. rigorem ratione diuortiorum improbat. In veteri quidem Testamento ob σκληροκαρδίαν Iudaeorum tolerasse Deum hanc matrimoniorum rupturam adfirmat Saluator, sed addit Matth. XIX. v. 8. ἀπ' ἀρχῆς, seu a tempore primae matrimonii institutionis, diuinitus factae, ita non fuisse. Tantummodo itaque vnum adulterii casum, cui accedit malitiosa desertio, quae adulterii est instar, ex I. Corinth. VII. 15. (cf. DAV. HOLLAZII Examen Theolog. P. IV. c. IV. qu. 17. p. 916.) soluere matrimonium, ex Christi verbis Matth. XIX. 9. constat. De ceteris diuortium alia de causa non esse tolerandum, ex eodem loco, cum Matth. V. v. 32. collato, colligimus. Certe arctior est nexus matrimonio iunctorum, quem indicant voces in fontibus Hebraicis קַרְבָּנָה & Graecis προσκολληθῆναι, glutine quasi compingere, quam vt vlla ratione diuortium, leuiter susceptum, possit admitti.

b) Quando arctum ipse Deus in coniugii institutione necit vinculum, putidum illud conscientiae matrimonium, quod denuo Auctor noster CL. §. 7. p. 276. incrustat, reiici. Nimum corruptae post lapsum naturae perpetuum hoc connubii vinculum displicet, vt opta-

(***) Non Adamum sed ipsum Deum Genes II. 24. loqui ex Seruatoris allegatione Matth. XIX. 5. luculenter patet, siquidem Seruator haec verba non Adamo, sed Adami & Euae conditori, iamque ipsorum paronymo diserte tribuit, cf. B. SONNTAGIUS in Diss. alleg. Memor. I. §. I. P. 3. seq. Loquitur itaque v. 23. Adamus: Est caro ex carne mea, propterea הַאִשָּׁה הַזֶּה בֹּרְכָהּ quia הַאִשָּׁה הַזֶּה ex viro desumpta est. Excipit haec Adami verba Deus v. seq. 24. הֲלוֹ אֵין עִירָהּ quare &c. q. d. Quin hoc non sufficit, sed etiam propterea, quia ex marito desumpta est vxor, derelinquet maritus parentes &c.

optarent leuioris notae homines, saepius illud & pro lubitu mutare, si in ipsorum situm esset arbitrio. Hinc illud D. SAM. FRIDER. Willenberg, ao. 1719. Gedani peculiari defendit Dissertatione; alios, sicut & viros, qui refutarunt illos, in praesentia allegare supersedeo. Hoc tamen miror, CL. IO. GEORG. PERTSCHIVM in *Hist. Eccles.* Sec. II. p. 493. Christianis huius seculi foedum hoc conscientiae matrimonium tribuere potuisse, cum ne vna quidem littera ex antiquitate hoc probare valuerit. En! quomodo viri doctissimi, qui praeceteris clamant, praepiudicia esse ponenda, praepreconcepta sententiarum semel receptarum opinione laborent! An credi potest, Christianos, qui, vt vitam lucrarentur aeternam, nefandis affecti cruciatibus, vitam hanc ponebant, talis se criminis reos fecisse? Et annon gentium calumniis sic omni iure fuissent laceffiti? Quando autem Auctor noster CL. contendit, hoc conscientiae matrimonium (quod reuera nil aliud est, quam fornicatio, seu scortatio, honestioris nominis pallio tecta), iuri naturae non esse aduersum, sed tantum legibus ciuium, a Principe latis, §. 7. p. 276. sic respondeo? Annon natura est ordinis amantissima, adeo vt omnes abhorreat turbas omnesque confusiones, societatem quae destruuunt? Sed quales, quales, perturbationes exorirentur, si Sempronio modo hoc, modo alio loco, vnam in Hispania, alteram in Gallia, tertiam in Italia vxorem ducere, & tandem, prioribus dimissis, Germanicam sibi associare, liceret? Quis prioribus alimentum porrigeret vxoribus? Quis liberorum gereret curam? Quae contentiones, quae rixae exinde orirentur? Sexcenta alia, quae ex hac prodirent confusione, taceo. Deus est *τὸς τὰξέως* Deus, qui omnem odio prosequitur *ἀραζίαν*: Ergo arctissimum matrimonii vinculum, quod per omnem hominis vitam se extendat, sanciuit. Sed argumento huic, quod Diuinam imprimis ostendit matrimonii institutionem, iusto diutius fere sum immoratus, nunc cetera paucis expositurus.

§. 18.

Diuinam matrimonii auctoritatem secundum istud confirmat argumentum, quoniam Deus praeter leges, quas in prima dederat con-

coniugii institutione, alias quoque de matrimonio tulit, quod ad illos attinet cognationis gradus, secundum quos matrimonia aut sunt licita, aut interdicta. Leges has, a Summo Numine praescriptas, Leuit. XVIII. v. 6. seqq. deprehendimus. Non vacat ea, quae de iis in vtramque partem sunt disputata, pluribus allegare: Interim euolui possunt B. IO. BARTHOLDI NIEMEIERI, Academiae quondam Juliae Theologi, X. de *Coniugiis prohibitis* Dissertationes, quas iunctim Helmstadii 1705. edidit. Praeter eum Summe Reuerendus D. HENR. KLAUSINGIUS, praeceptor quondam meus ad cineres deuenerandus, duas de *Nuptiis Propinquorum, iure Diuino prohibitis*, edidit Dissertationes, quibus ANDREAE HOIERI Diagramma de *Nuptiis Propinquorum, iure Diuino non prohibitis*, solide refutauit. Paucis abhinc annis CL. D. FRIDER. BENED. CARPZOVIUS Diff. de *poena excisionis in incestas nuptias statuta*, conscripsit, quae pariter legi meretur. Alios breuitatis studiosus intactos relinquo. Sed istud vnum non possum non annotare, has leges de gradibus prohibitis Leuit. XVIII. a Deo latas, non ad solos spectasse Iudaeos, sed esse vniuersales, omnesque obligare homines, quia Deus propter abominaciones, incestis nuptiis patratas, priores terrae incolas dicitur extirpasse l. c. v. 27. 28. Sane iustitiae leges transiisset ipse Deus iustissimus, si has gentes ob nuptias incestas deleuisset, si ipsae legum ignarae, aut ad eas seruandas non fuissent adstrictae. Huc pertinet etiam lex illa de matrimonii vinculo, cum vxoris defunctae sorore, nequaquam nectendo l. c. v. 18. Frustra proinde conqueritur A. CL. de difficili dispensationis casu, etiam in gradibus iis, quos scriptura non prohibeat; quo eum inprimis, quem modo nominauimus, perperam refert.

§. 19.

Nec primus solum est matrimonii Auctor Deus, sed etiam directio eius in matrimoniis adhuc contrahendis sapienter versatur; a qua sapientissimi Numinis gubernatione iam tertium desumimus argumentum. Nam Salomo praeditam prudentia vxorem donum esse Domini adfirmat Prouerb. XIX. v. 14. in quem locum v. JO. HENR. a SEELEN Diff. Epist. de prudentis coniugis ori-

D

gine

gine a Deo, in *Medit. Exegetic.* P. II. p. 599. seqq. Initum ab ISAACO matrimonium hanc imprimis corroborat sententiam, ex Genes. XXIV. v. 7. 14. 50. Nam Abrahamus Eliesero angelum Dei comitem promittit, Elieser Diuinum sibi expetit auxilium, & Laban ac Bethuel omnem rem a Diuina deducunt directione. cf. Judic. XIV. 4. Prouerb. II. 17. vbi matrimonium *foedus Dei* vocatur, ad quae verba B. GEIERVS ita: *Foedus, quod vxor cum marito contrahit non solum est Diuinum, ratione auctoris, qui primus coniugium hoc instituit; sed Diuinum quoque est ratione inuocati in iuramento testis, atque iudicis, quia eo inspectante, ac publice in vindicem vel confirmatorem aut patronum inuocato, coram ecclesia sancitur.* Addatur Prouerb. XIII. 22. Consideranda quoque sunt loca Malach. II. v. 14. Jerem. II. v. 2. Ezech. II. v. 60. &c. Quamquam enim his locis de ecclesiae Israëliticae foedere cum Deo inito agitur, loquendi tamen modus a foedere, quod pangunt inter se coniuges, desumitur. Peruerse itaque nonnulli fatum, quod matrimoniale vocant, statuunt, quasi hic Deus nihil agat, sed omnia fortuito, aut ex arbitrio contrahentium, eueniant. cf. a SEELEN in *Diss. Ep. de Bono, quod in coniuge inuenitur*, ad Prou. XVIII. 22. in *Medit. Exeg.* p. 498. seqq. imprimis p. 508.

§. 20.

Et quis, quaelo, sanctitatem, Diuinamque matrimonii auctoritatem ex elegantissima non colligeret comparatione, qua vnio SS. Trinitatis, imprimisque Christi, mystica cum ecclesia, & cuiuslibet vera fide Seruatorem amplectentis anima, toties in codice sacro cum arcto matrimonii vinculo confertur? Hocce sensu totum CANTICVM CANTICVM venit exponendum. Pertinent etiam huc dicta Hoseae II. v. 19. 20. imprimis ad Ephes. V. v. 23; seqq. quem in locum conferri merentur Dissertationes, tum B. D. SAM. SCHELVIGII, de *Vnione Mystica Fidelium cum Christo* Θεωρητικῶς, tum B. D. GOTTLIEB WERNSDORFFII, de *communione Fidelium cum Deo & inter sese*. OBSERVATOR quidem HALENSIS l. supra c. §. 8. p. 244. istud eludere annicitur argumentum, ex hac ratione, *quia cum*

re-

rebus aliis mundanis, iisque satis vilibus, haud infrequenter in sacris literis haec comparatio facta deprehendatur. Sed vellem exemplum allegasset: Nullum enim succurrit mihi, ex quo haec eius sententia possit corroborari: Nos itaque exinde colligimus, existimiam matrimonii esse sanctitatem, nec pro ciuili tantum contractu, sed foedere Diuino, Diuinae originis ac directionis causa, esse habendum, quia sanctissimum vnionis mysterium sub hoc symbolo in scriptura proponitur.

§. 21.

Nec ex scriptura tantum, sed etiam ex ratione origo matrimonii Diuina & auctoritas patescit. Sui propagatio generis natura cuiuslibet rei est indita. Vita carentia, imprimis gramina, plantae & arbores semen in se tenent, quo genus propagetur. Quo desiderio bruta animantia suum continuandi genus abripiantur, experientia edocet. Et sic etiam hominibus singularis implantatus est stimulus, atque ipsi desiderio inflammantur suam post se relinquendi speciem. Sed etiam istud hominibus praecipit natura, promiscuum omnia turbare amorem, aut congressum. Quam in rem, suam quemuis habere vxorem iubet; Id quod adeo etiam in quibusdam animalium speciebus deprehendimus, quorum paria, matrimonio quasi inter se inuicem inito, per omnem interdum vitam, saltem satis longum temporis tractum, videmus obambulantia suiue generis propagationi operantia. Multo magis hoc eadem ratio hominibus suadet. Et quam in rem Deus hominibus conuersationis & consuetudinis appetitum indidisset, nisi vt tum vitae molestias emollirent, tum, quod praecipuum est, liberis post se relinquentis operam darent. Quid de officio societati humanae, ad posterum transferendae, continuandae, adaugendaeque, infuso naturae nostrae seu rationi, dicam? Annon hic naturae, matrimonium hominibus iniungentis, vestigia deprehendimus? Egregie IO. STO. BAEVS, scriptor septimi aut octauae saeculi, gentium quidem sacris addictus, sed ita, vt inter Semichristianos merito possit referri, Sermone LXV. quo *Laudem Nuptiarum* depraedicauit, hanc in rem p. m. 410. commentatur: *κατὰ φύσιν, ὃ ἐστὶν ἄλλο, καὶ τὸ γαμεῖν φαί-*

ἡται δν. Ἐπεὶ τῆ χάριν ὁ τῆ ἀνθρώπων δημιουργός, πρῶτον μὲν ἔτεμε
 δίχα τὸ γένος ἡμῶν, κ. τ. λ. *Sunt autem & nuptiae secundum na-
 turam, si quicquam aliud. Quam enim aliam ob causam opifex
 hominis, primum quidem bipartito diuisit genus nostrum &c.* Et
 paulo post p. m. 411. Ἀρχὴ δὲ οἴκῳ περιβολῆς, γάμος. ὡς ὁ ἀνα-
 γῶν ἐξ ἀνθρώπων γάμον, ἀναγεῖ μὲν οἶκον, ἀναγεῖ δὲ πόλιν, ἀναγεῖ
 δὲ σύμπαν τὸ ἀνθρώπειον γένος. ἔ γὰρ ἂν διαμένοι, μὴ γενέσεως
 ἕσης, ἂδ' ἂν γένεσις εἴη, μὴ γάμος ὄντος, ἢ γε δικαία καὶ νόμιμος. Nu-
 ptiae autem principium sunt constitutionis familiae. *Quisquis, igitur
 homines nuptiis priuat, is abolet familiam, ciuitatem & totum
 genus humanum, quod absque generatione non potest permanere:
 neque iusta & legitima generatio sine nuptiis.* Digna sunt reliqua,
 in hoc sermone de nostro argumento obuia, quae diligentissime
 perpendantur. Ex quibus nunc a nobis dictis, ita colligo: Si
 naturae principia matrimonium suadent atque commendant, hoc
 a Deo esse atque originem trahere, exinde elucescit, quia Deus
 sanctissimus est Auctor naturae, atque haec eidem principia in-
 didit.

§. 22.

Nec enim deest consensus, tum Iudaeorum, tum gentium, a
 Christi sacris alienarum. De Iudaeis nullum est dubium; vide
 duo eorum testimonia ex *Sanbedrin* & libro *Chafidim* allegata a
 WAGENSEILIO in Notis ad Tr. SOTA p. m. 66. vbi diferte ita:
*In lege, & in Prophetis, ac in Hagiographis quoque libris reperi-
 mus, Deum viro uxorem associare.* cf. BVXTORFII *Diff. de Spon-
 salibus* p. 8. seq. Gentes tam praepostero non erant animo, vt
 τὸ θεῖον matrimonii negarent, quanquam bonam rectamque variis
 nugis obliterare sententiam. Non diffiteor, fuisse nonnullos,
 qui etiam peruersam in hac re fouerint opinionem. Sic MEN-
 ANDER *Fragment.* 195. Edition. Clerici p. 256. adfirmat, meri-
 to Prometheus Caucaso adfixum fuisse, quia condiderit mulieres,
 quarum connubio infelices reddantur homines. At alii meliorem
 sectabantur opinionem, statuentes, matrimonium & naturae con-
 uenire & a Diis datum esse hominibus. *Quam in rem veneraban-*
 tur

tur τὴν ἕξιν ζυγίην seu *Junonem conjugalem*, v. *CASP. BARTHI-
VS in Aduersariis* p. 276. Venerem Suadelam, item Lucinam
propterea colebant, quia rebus ad coniugium spectantibus praeesse
credebantur. v. *ROSINVS in Antiquit. Rom.* l. V. c. 37. p. 428.
Inde *ARISTOTELES* l. I. *Oeconom.* c. 3. τῶν δὲ περὶ τὰς ἀνδρώ-
τας ἢ κατὰ γυναῖκα πρώτη ἐπιμέλεια. κοινῶν γὰρ φύσει τῷ θίλει καὶ
τῷ ἀρρενὶ μέλιστα ἐστίν, h. e. *Ex iis vero, quae ad homines pertinent,*
prima est cura, complectens uxorem. Nam naturalis societas ma-
xime est inter foeminam & marem. cf. *JO. PHIL. PFEIFFERVS*
in Antiquit. Graecis p. 597. seqq. *HIEROCLES de Nuptiis* his uti-
tur verbis: Ἄπαν μὲν γὰρ ἡμῶν τὸ γένος ἔφυ πρὸς κοινωνίαν, πρώτη
δὲ καὶ σοικιμωδεστάτα τῶν κοινωνιῶν, ἢ κατὰ τὸν γάμον, ἔτε γὰρ πό-
λεις ἦσαν, μὴ ὄντων οἰκῶν. *Omne quidem genus nostrum ad socie-
tatem natum est. Prima vero & maxime simplex est societatum*
*ea, quae nuptiis contrahitur; non enim vrbes essent, nisi domus exi-
stierent.* Varia gentium praecepta, matrimonium hominibus in-
iungentia, exhibet *AEGID. MENAGIVS ad Laërtii* l. X. Segm.
119. p. 470. Sed his diutius immorari nolumus.

§. 23.

Sed vel tribus verbis argumenta Auctoris CL. perlustrabo, qui-
bus commotus, matrimonium inter statuta retulerit humana: *Pri-
mum* §. 2. p. 273. contendit, opinionem hanc de Diuina matri-
monii institutione, fundamentum dedisse aduersariis matrimo-
nium inter Sacramenta referendi. Verba eius sunt haec: Man will
auch behaupten, daß Gott viele besondere Gebotße in Ansehung des
status coniugalis gegeben, und wären alle die praecepta, welche die
Heil. Schrift in der Historia der Schöpfung vorträget, oder in denen
Mosaischen Gesetzen davon befindlich, Juris naturae: Allein aus die-
ser primaeva institutione wird der Grund geleget, daß die Ehe ein
Sacrament sey, wie denn auch der so genannte Clerus wegen seines
Interesse alle Ehe- Sachen an sich gezogen ic. Posterioris sententiae,
vtrum videlicet traditio, matrimonium esse Sacramentum, hac nita-
tur veritate, secundum quam defenditur, Deum illud instituisse, ro-
buratque fundamentum primum perlustro. Nam qualis, quaeso, ar-

gumentatio: Quodcunque Deus instituit, illud est Sacramentum. Atqui magistratum, Sabbatum & sexcenta alia instituit. Ergo sunt Sacramenta? Cui Auctor persuadebit, tam lubrico quendam niti posse fundamento? Deinde nulla est consecutio, eam doctrinam, qua aduersarii abutuntur, esse repudiandam, et si eius veritas ex Scriptura S. satis superque elucescat. Sic sane omnes a Deo reuelatae veritates essent abrogandae, quia fere nulla est inuenienda, quin variis obnoxia fuerit abusibus. Nunc ad prius, quod A. profert, regredior. Contendit nempe, falso adfirmari, eas leges, quas in hominis creatione Deus & postea per Mosén de matrimonio tulit, esse naturales. Sed distincte respondeo, leges in creatione, a Deo de matrimonio datas, esse naturales, nemo facile negare poterit, qui eas curatius perpendit. Sic enim omnes, e. gr. genus hominum ope matrimonii esse propagandum, auxilium ab vxore marito esse praestandum, mariti esse, vxori tenacius adhaerere, matrimonium inter duos esse ineundum, &c. rationis principia sunt conformes, vt nil supra; id quod passim iam ostendi. Quod vero ad leges per Mosén promulgatas attinet, distinguendum esse arbitror, inter speciales, & ad populum modo Israëliticum ac Oeconomiam V. T. pertinentes, (quorsum illa spectat, de semine fratri defuncto per fratrem excitando) & inter eas, quae ad omnes attinent homines. Has, posteriori loco memoratas, esse iuris naturae, nemo negare poterit. Sed ad has pertinere leges coniugales Leuitic. XVIII. recensitas, supra iam dictum est.

§. 24.

Deinde Auctor CL. not. a. p. 272. seq. ad B. LVTHERI consensum prouocat, qui in Praefat. libri von Ehe: Sachen his vitur verbis: Es kan ja niemand läugnen, daß die Ehe ein äußerlich weltlich Ding ist, wie Kleider und Speise, Hauß und Hoff, &c. Pari ratione OBSERVATOR HALENSIS l. c. §. 6. p. 241. seqq. ad hoc beati viri testimonium tanquam ad anchoram sacram confugit. Sic etenim iis, qui maxime in beatum virum de ceteris inuehuntur, vsu receptum est, vt quocunque modo verba eius, in deteriorem de-

ton-

torta sensum, ad falsas, quas fouent, opiniones confirmandas, adhibeant: Sed an, quaesito, haec duo sunt vnum idemque: Matrimonium est institutum humanum, & matrimonium ad res externas & saeculares pertinet? Quilibet, magistratum obire officium saeculare, mecum profitebitur: Interim tamen scriptura docet, eum a Deo esse institutum. Quare etiam principum personae inter omnes fere gentes sunt dicunturque sacratissimae. Sic matrimonium ratione originis a Deo est institutum, sed ratione obiecti, circa quod versatur, omnino est ordo saecularis, quia non ea, quae ad animam pertinent, seu spiritualia tractat, sed ea tantum, quae huic vitae & saeculo sunt propria. Male tamen exinde colliges, contractum illud esse tantummodo ciuilem, cuius controuersiae in foro potius ciuili, quam Ecclesiastico, quod vocant, sint expediendae. Nam cum legibus potius Diuinis, quam ciuilibus (quamuis hae nequaquam sint excludendae, quia Principi varia circa matrimonium ordinare nusquam est prohibitum, si modo legibus ea non repugnent Diuinis, quibus Princeps non minus, quam alii subiecti sunt homines) nitatur illud, inter contractus, quos vocant, sacros potius referes, quam inter eos, qui ciuiles tantum audiuntur, (cf. supra §. II.) & rectissime ex more nobis recepto in foro ex personis sacri ordinis, & saecularibus seu politicis collecto, quod nomine Principis, ceu Summi Episcopi, praecipit, expediuntur. Quae aduersariis nostris vsu sunt recepta atque ab Auctore CL. obiciuntur, nos non feriant, cf. §. sequent.

§. 25.

Tandem doleo, Auctorem CL. puriori coetui, a faecibus errorum turpisque superstitionis per Lutheri operam repurgato, papatus reliquias tribuere. O quanto optarem opere, ut viri puriori coetu prognati, qui etiam exterius eius doctrinas amplecti videntur, saltem se eidem associant, (qua mentis integritate ego non curo, sed mortalium iudici, cuius oculi in nostra penetrant interiora, diiudicandum relinquo), imprimis illi, qui iureiurando nostris fidem dederunt symbolis, muneribus admoti publicis, tandem coelestes coetus nostri veritates, ex scriptura sacra confir-

matas, calumniari desinerent, nec tories, matrem, cuius lacte sunt iunutrici, calcibus peterent! Nam male eosdem conscientiae his cauillationibus consulere, tum demum cognoscent, quando ratio nostrarum, quas suscipimus, actionum, erit reddenda. Sed quosnam papatus reliquias deprehendit culpatque Auctor? Paucis dicam: Episcopus Romanus sibi res ad coniugium spectantes vindicauit diiudicandas, & coetus purior easdem clero, quem dicunt, adhuc commisit, quae tamen ab iis tantum, qui legum peritissimi sunt ciuiliu, dirimendae essent. Fateor equidem, eum nonnulla adhuc alia, sed nullius fere momenti allegare, quaeque facillime sint expedienda, E. g. in causis ad coniugium spectantibus iusiurandum tantummodo pro matrimonio, nequam contra matrimonium in foro admitti ecclesiastico, v. §. 12. p. 279. seq. In hac itaque sententia a nostratibus defensa, papatus, cui matrimonium sit sacramentum, latere reliquias, contendit. Sed utrum, quaeso, iudices a Principe in causis sacris dati, errore abrepti illo, quem dixit Auctor, iusiurandum contra matrimonium admittere tergiuerentur, an potius propterea, quia matrimonium sit res sacra Diuinis fundata legibus, Diuinaque auctoritate, in cuius fauorem iudici semper sit pronuntiandum, quam facillime quouis coniectura assequi potest. Quod si posteriorem ego amplexus sententiam quouis modo defendendam suscipio, me a scopo aberrare haud arbitror. Fateor, inquam illum haec talia allegare, quae vero facillimo refelluntur negotio. Sed tamen totum eius institutum papatus in eo in primis deprehendi, quia clerus in causis, ad coniugium pertinentibus, sit iudex, quam ex verbis §. 2. p. 273. colligo, ita comparatis: *Wie denn auch der so genannte Clerus wegen seines Interesse alle Ehe-Sachen an sich gezogen, und der vermeyntliche Statthalter Gottes sich des Rechts in causis matrimonialibus allein zu dispensiren, und große Herren sich unterwürffig zu machen angemasset hat, cf. sequent. passim.* At omnes, coetui per Lutherum repurgato addicti, docent, principem esse summum in terris suis episcopum, cui externa ecclesiastica diiudicare, atque lites circa ea diri-

dirimere conueniat? Principes uero nostri collegia, ex personis sacro addictis ordini & politicis, qui iurium sunt periti, constituerunt, quorum etiam est, illa, quae ad matrimonium pertinent, dirimere negotia, quoniam lites circa matrimonium obuia non mere sunt ciuiles, sed mixtae, & tum leges Diuinae tum humanae circa eas concurrunt. Haec collegia Principis nomine diiudicant, leges & edicta sub eius nomine promulgant, & quae sunt reliqua, ut sic Princeps sit maneatque iudex summus in iis, quae ad causas matrimonii diiudicandas pertinent, ita tamen ut etiam ipse legibus subiectus sit Diuinis & tantum, quod ad leges a se latas, seu ciuiles, quas dicunt, attinet, dispensare possit. Quam ob rem nullas hic ego papatus reliquias deprehendere possum, nec facile illas videbit alius, nisi cui in coetum puriorem est mens laeua atque peruersa.

* * *

Nunc ad TE redeo, *VIR PLVRIMVM REVERENDE*, TVASque nuptias bonis prosequor uerbis. Ordinem ingrederis hodie, cuius Diuinae TIBI satis superque sunt notae origines. Semper enim mecum ex animo malefanos eorum detestatus es conatus, qui ad id sibi uidentur nati esse, ut matrem, ex qua prognati sunt, conspuant. Quorum etiam in hac, quos fouent errores, doctrina odio Vatiniano maiori nunquam non es persecutus. Bonitatem itaque matrimonii cum uere agnoscas, omnium bene sentientium calculos TIBI promittere potes. Ego autem in uotis nil magis habeo, quam ut Summum Numen, quod matrimonii uinculum constrinxit, atque hoc iunctis foedere suam promittit largiturque gratiam, omnis generis bona in TE TVAMque

E

spon-

7c 1681
OK

sponsam pleno copiae cornu effundat, quo etiam mater TVA, matrona honestissima, multis pressa calamitatibus, atque adeo in tenebris sedens, exinde haud paruo animi solatio recreetur, atque perpetuam mentis capiat laetitiam. Quemadmodum itaque noui, TE, VIR PLVRIMVM REVERENDE, semper illud IACOBI in ore habere: *Equidem impar sum tantis beneficiis & officiis, quibus tu, Deus, me tuum adfecisti: Ita summa votorum meorum, ex HIEROPSALTE desumpta, eo redit, vt Deus, qui teuum excitat ex puluere, pauperem alleuat ex fimo, eum inter praecipuos collocans, inter praecipuos suorum, familiam TIBI conciliet, liberos, quibus mater gaudeat! Viue, vale cum TVA, meque, vt adhuc fecisti, TVI amantissimum, redamare perge. Dabam e Cruciano nostro, die laetitiae TVAE, d. III. Calend. Maii*
A. O. R. MDCCXLIII.

X 2374364

QR.251.20

IV Z c
1681

DIVINAS MATRIMONII ORIGINES

CONTRA
EIVSDEM CONTEMPTORES
VINDICAT
VNAQVE

VIRO PLVRIMVM REVERENDO CLARISSIMO
ATQVE DOCTISSIMO

M. EPHRAIM GOTTHELF
KOECHLY

FIDELISSIMO MERITISSIMOQVE IN NOVA AD DRESDAM
VRBE VERBI DIVINI MINISTRO
AMICO ET FAVORI SVO QVAM MAXIME SVSPICIENDO

NVPTIAS

CVM VIRGINE NOBILISSIMA VIRTVTVMQVE ORNAMENTIS
CONSPICVA

JOANNA CAROLINA

VIRI BEATE DEFVNCTI, NOBILISSIMI CLARISSIMI
ATQVE DOCTISSIMI

GEORGII ADAMI HERRMANNI

REIPVBLICE QVONDAM DRESDENSIS QVEM VOCANT POLIGRA-
PHI MERITISSIMI

FILIA TERTIO LOCO NATA

D. III. CALEND. MAII ANNO M DCC XLIII.

FAVSTIS OMINIBVS CELEBRANTI

EX AMICITIAE LEGE GRATVLATVR

SEQVE

EIVS FAVORI INPOSTERVVM QVOQVE CONTINVANDO
COMMENDAT

M. CHRISTOPHORVS KRETZSCHMARVS
CRVCIANI CON-R

DRESDAE & LIPSAE,

Apud FRIDERICVM HEKEL, 1743.

